

Психологічний вимір дозвілля дошкільника у сім'ї

Токарєва Л.Д.

В статті акцентували увагу на науковому доробку Котирло В.К. В світлі праць Котирло В.К. розглянули деякі психологічні особливості, виміри дозвіллевої діяльності дошкільника в сім'ї.

Ключові слова: сім'я, дошкільники, дозвіллева діяльність.

«Дитинство – важливий період людського буття. Не підготовка до майбутнього життя, а сучасне, самобутнє, неповторне життя. І від того як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло в її розум і серце з оточуючого світу – від цього у вирішальній мірі залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк.» Сухомлинський В.О.

Сім'я – одна із найвизначних цінностей, створених людством за період свого існування. Науковці одностайні в думці, що сім'я завжди була і залишається тим основним, своєрідним центром формування особистості дитини, виховання її характеру, волі, громадської свідомості (Божович Л.І., Гіпенрейтер Ю.Б., Котирло В.К., Корчак Я., Кулачківська С.Є., Ладивір С.О., Макаренко А.С., Мухіна В.С., Сухомлинський В.О., Співаковська А.С., Петровський В.А., Тищенко С.П., Ельконін Д.Б. та ін.). Дякуючи батькам, взаємній їх підтримці дитина входить в світ людських взаємин, навчаючись відрізнити добро від зла та жити серед одноліток. Зразком виховання і прикладом наслідування стають стосунки батьків у сім'ї. А сімейні стосунки, в свою чергу, відтворюють в мініатюрі взаємовідносини в суспільстві. А щоб змінити в позитивному плані суспільство, слід змінити на краще сім'ю.

Сім'я і її майбутнє стало однією з фундаментальних проблем, які привернули до себе увагу видатного вченого Котирло В.К. Вона багато свого часу присвятила вивченню психології дитини дошкільного віку та виховання її у сім'ї. Здебільше, вважаючи, що дошкільне дитинство це період життя людини, коли формуються найважливіші функції організму, активно здійснюється засвоєння моральних норм, знань і цінностей. Формується правильне ставлення до навколишнього. Це вік

активних дій. Саме в цьому віці у її житті з'являються однолітки, з якими вона підтримує певні стосунки, а також значаються її інтереси. Вона впевнена, що кожен день прожитий дитиною приносить щось нове – вона відкриває для себе цей світ, знайомлячись з оточуючими предметами, з людьми. У неї формується правильне ставлення до навколишнього світу, закладаються основи особистості.

Котирло В.К., розглядала психічний розвиток дитини, формування її особистості здійснюється через навчання і виховання під керівництвом дорослих, які і створюють дітям необхідні умови для оволодіння своїм досвідом. В своїх наукових доробках дотримувалась думки, що навчання і виховання не є прямою передачею дітям знань та умінь, якими володіють дорослі. А вважала, що навчання і виховання опосередковуються взаємодією дитини з навколишнім світом. І саме за допомогою різних видів діяльності реалізуються взаємовідносини дитини з об'єктивною дійсністю. Особливого значення Віра Кіндратівна надавала праці, навчанню та грі, які є основними компонентами людського буття. І кожному, з цих компонентів вона приділила певну увагу, кожному з них було визначено місце, яке вони посідають в житті дошкільника, окреслила якості та властивості, якими вони володіють на ранніх етапах розвитку і як вони позначаються на її психічному розвитку. З'ясування цих питань давали можливість для знаходження найефективніших засобів впливу на дитину. Адже вирішальним, в вище зазначених видах діяльності, вважала правильну організацію її діяльності дорослими.

Варто відзначити, аналізуючи спадщину Котирло В.К., що вона міцно стояла на позиціях Запорожця О.В., який виступав проти штучного прискорення дитячого розвитку і застерігав проти надмірного форсування навчання, яке може привести до перенапруги підростаючого організму з ще недорозвиненими мозковими структурами, з несформованими функціональними особливостями. Оволодіння певними знаннями й уміньми заснованих на значних зусиллях, не тільки не приносить користі, але й можуть мати негативні наслідки.

У своїх наукових працях Котирло В.К. розмірковувала, ставила собі питання про те, якою ж буде людина майбутнього, що буде визначальним в її житті.

Своє бачення вона розкрила в книзі «Росте громадянин», в якій вона

передбачувала зростання виховної функції сім'ї та більш усвідомлену відповідальність батьків за розвиток дитини, як перед нею, так і перед суспільством. Вона була впевнена, що тільки зі збагаченням духовного світу батьків їх почуття будуть посилюватись. Засвідчила тенденцію до укріплення емоційних і моральних сімейних устоїв, атмосфери внутрісімейних взаємин. Особливе значення надавала спілкуванню з дитиною, що вважає джерелом батьківської радості і щастя. Вплив сім'ї на формування особистості дитини в дошкільному віці вважає вона є визначаючим, так як розвиток дитини знаходиться в прямій залежності від спілкування з дорослими. Цілеспрямоване формування внутрішнього світу дитини потребує від дорослих розуміння її індивідуальних особливостей, загального психофізичного розвитку, умов життя і виховання в сім'ї, а також знання її інтересів і захоплень.

Що ж стало з сучасною сім'єю сьогодні? Давно відомо, що зі зміною суспільства змінюється і сім'я її уклад, форми, розміри, функції, ставлення, взаємини, відповідальність тощо. Дослідження останніх років свідчать про підвищення культурного рівня сучасних батьків. Багатшим, складнішим і багатограннішим стало життя в усіх його проявах. Більш різнобічними та суперечливими стали взаємини між людьми. Ще складніше стало виховувати дітей. Однією з причин психологи називають зміни, які відбулися у ЗМІ, вони стали зовсім іншими більш прогресивними і більш агресивними. Внаслідок сучасних ЗМІ дитина, за одиницю часу, пізнає набагато більше різної інформації, чим це було раніше, що відбивається на її психічному розвитку.

Більшість батьків і досі не дуже чітко уявляють собі, що дитині потрібна не тільки їжа, одяг, дах над головою, освіта, але і керівництво, наставництво, а головне – любов!

Але дослідження психологів показують, що більшість сучасних батьків не вміють і не визнають за потрібне показувати дитині свою любов, часто не усвідомлюють значущості таких стосунків і не прагнуть набути відповідних умінь. Це віддзеркалення глобальнішої проблеми руйнування підвалин сімейного виховання, деформація культури сімейних взаємин, ціннісних орієнтацій у

вихованні дитини й розуміння ролі у цьому процесі.

Модель сімейних стосунків, в яких проживає дошкільник, серйозно впливає на формування її можливих моральних якостей, рис характеру, способів поведінки, що має винятково важливе значення для всього подальшого життя і діяльності (Боришевський М.Й., Нечаєва В., Котирло В.К., Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. та ін.).

Щодо виховного впливу батьків, особливої уваги Котирло В.К. надавала батьківським словам, батьківському прикладу і батьківським розмовам з дітьми на різні життєві моральні і політичні теми, повчання. Одним із виховних впливів, вважала вона є залучення дитини до спільної побутової праці в сім'ї, звичайно, посиленій для даного віку дитини формі. А також, чіткий режим у сім'ї, різні засоби заохочення, схвалення і переконання. Усі ці виховні засоби діють і мають вплив не кожний сам по собі, а лише в сукупності.

Вона, як і всі психологи стояла на позиціях Макаренка А.С., який стверджував: «Ви виховуєте її в кожний момент вашого життя...». Але це зовсім не означає, що процес виховання дітей у сім'ї, повинен відбуватися стихійно, лише через наслідування дітьми вчинків і поведінки дорослих, без організованого впливу батьків на формування поведінки дитини. «В вихованні дітей, говорить вона, - важливу роль грають правильна організація їх взаємовідносин з дорослими і однолітками».

Шкода, що не один навчальний заклад не навчає дорослих бути батьками, не навчає батьків правильним взаєминам з особистою дитиною. Не вчить як, взагалі, створювати свій домашній простір, як вибудовувати міжособистісні взаємини у сім'ї, створювати хороші добрі традиції. І чим менша дитина, тим більше вона потребує тих позитивних емоцій, позитивних контактів з батьками. Вони потрібні їй як вітаміни, як свіже повітря.

В статті ми пропонуємо поглянути на особисте ставлення до виховання своєї дитини. Порозміркуємо, як «звичайну» сім'ю перетворити в щасливу і, взагалі, в чому сенс сімейного дозвілля.

В світлі праць Котирло В.К. ми поставили собі за *мету* розглянути деякі

психологічні виміри дозвілля батьків і дітей у колі сім'ї та поза нею, що має не тільки оздоровчий ефект, а й сприятиме розкриттю творчого потенціалу особистості, дарує їй радість відчуття власного «Я» як суб'єкта предметно – практичної діяльності й спілкування. З рідної домівки дитина бере у своє життя не тільки наші звички, культуру поведінки, а і культуру проведення дозвілля, що на сьогодні є однією із задач виховання підростаючої гармонійної особистості.

Однією із проблем, яку повинна вирішити сім'я – це організація дозвіллевої діяльності з метою всебічного розвитку особистості, створення в сім'ї сприятливого морально - психологічного клімату.

Дозвіллева життєдіяльність є найкращим засобом для формування у дітей дошкільного віку правильного світосприймання і світовідчуття, глибокого розуміння моральних і духовних цінностей. Правильно організоване дозвілля дітей та батьків є умовою для такого спілкування в сім'ї, що збагачує духовний світ, виховує естетичні почуття, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, уявлення, активізує пізнавальну та трудову діяльність дитини.

У буденній свідомості, як відомо, існує стереотипне уявлення про дозвілля як вільний від занять та праці час, або просто кажучи відпочинок. Психолого – педагогічна література акцентує увагу на необхідності керування, зокрема ігровою активністю дітей під час відпочинку.

Дозвілля – це діяльність у вільний час, дякуючи якій і дорослі, і діти відновлюють свої сили, свою здатність до праці чи навчання. І якщо дозвілля це діяльність, а це означає, що вона не пустопорожнє витрачення часу, не байдикування. У цієї дозвіллевої діяльності є визначені інтереси, певна мета, спільні зусилля які перед собою ставлять батьки.

Вченими доведено, що організоване, сплановане дозвілля - це умова для доброго, позитивного спілкування у сім'ї, яке збагачує духовний світ, виховує естетичні почуття, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, активізує пізнавальну і трудову діяльність дитини. Традиція спланованого дозвілля дає можливість, разом з дітьми, займатися спортом, малюванням, колекціонуванням, комп'ютерними іграми, майструванням моделей, поробками з природного матеріалу, суспільно-корисною

працею, читанням цікавих книжок, переглядом мультфільмів, організуванням походів до театру, відвідання різних музеїв, виставкових залів, турпоходів і прогулянок всією родиною на природу тощо. Але далеко не у всіх сім'ях ці форми дозвілля достатньо розвинуті. І дуже часто вони обмежуються тільки пасивними формами, такими як перегляд телепередач. Користь традиційно спланованого дозвілля неоціненна. Бо саме в такому вільному, насиченому спілкуванні, батьки краще пізнають своїх дітей. На дозвіллі є можливість поспостерігати за своєю дитиною у природі, у грі, у праці, у спілкуванні з однолітками, звернути увагу на те, як вона переживає успіх і неуспіх свій та інших дітей, одноліток. Відпочинок, дозвілля, згуртовують сім'ю збагачують дітей і батьків, дозволяють зберігати зерна цікавих, розумних і добрих, сімейних традицій, які старшими членами родини були винайдені раніш, і зробити їх надбанням підростаючого покоління.

Котирло В.К. зауважувала, що коли йдеться про дозвілля, відпочинок дитини, то це маєтсья на увазі не бездіяльне сидіння, а зміна різних видів діяльності.

Навколишній світ дуже різноманітний і різнобарвний, безмежний і захоплюючий. В пізнанні навколишнього світу сучасної дійсності формується дитяча особистість. Але самій дитині не під силу зрозуміти його. І саме батькам під силу допомогти дитині в систематизації і поглибленні отриманих знань, озброєнні її новими знаннями і підходами, допомозі орієнтування в цьому складному світі. І саме, в часи дозвілля, і тільки разом з дітьми у батьків є можливість навчитись розуміти і відчувати сучасний навколишній світ, проникати в глибини його минулого, щоб краще осягнути майбутнє і відчувти взаємозв'язок часів.

Однією з форм організації дозвілля є відпочинок на лоні природи, безпосереднє спілкування з природою, яке спонукає дитину до активної діяльності і дає їй змогу всебічно спостерігати і осмислювати різні явища природи.

Природа несе великі пізнавальні можливості, розширює кругозір дитини, формує вміння порівнювати, співставляти, виявляти закономірності, робити висновки. Багато природа дає для розвитку мови дітей. Чим більше побачила і зрозуміла дитина, тим яскравіше й образніше її мова, тим охочіше вона спілкується зі своїми однолітками, краще входить в контакт з дорослими. Так, систематичні

спостереження за явищами живої і неживої природи допомагають формуванню основ її світогляду.

Прогулянки на природу можуть стати для дітей школою любові і турботливого ставлення до неї. Пізнаючи оточуючий світ, світ природи, дитина приходить до висновку, що ні одне явище не виникає безпричинно, само по собі, нічого не зникає безслідно. Тільки в процесі систематичних, цілеспрямованих спостережень, обов'язково з дорослими, дитина вчиться думати і відповідати на питання «Чому?».

Як відомо, час дозвілля випадає не тільки на відпустку. Це і вихідні і свята, і майже кожний вільний вечір може обіцяти декілька годин чи хвилин, які можна присвятити заняттям з дітьми, які забезпечать приємне проведення часу. І як багато можуть дати буденні вечори у сімейному колі. Коли у вечірню годину дитину може хоч хто - небуть вислухати, поспівчувати про те що турбує її саме сьогодні. Поговорити з нею про моральність вчинків людини, про радощі, які відчуває сама дитина, про її страхи тощо. Поміркувати про прочитані цікаві книжки і захоплюючі казки, про клопотаність батьків і обговорити новини минулого дня і спланувати вільний час, своє дозвілля на майбутнє.

Сучасна сім'я відчуває деяке послаблення сімейних зв'язків. Сімейне середовище, для дітей в наш час, не таке значуще, як це було в минулому. Члени родини збираються більш – менш регулярно разом тільки за вечерею, але не завжди у повному складі. Але і в такі хвилини стосунки і контакти між членами родини бувають розірваними, пригніченими, не завжди вдалим під перегляд телепередач.

Наукові дані стверджують, що культура дозвілля у сім'ї залежить від багатьох чинників: соціально-економічного стану суспільства і його морально-психологічної атмосфери; форм участі батьків по господарству і суспільному виробництві; типу сім'ї- малодітна, багатодітна, її складу – повна або неповна; місце проживання – місто чи селище; наявності бабусь і дідусів; а також від традицій сімейного спілкування, внутрішньої культури батьків, організованості, від їх потреб та інтересів, умінь та їх смаків, життєвих цілей та бажань. Культура дозвілля визначається також за рівнем розвитку і функціонуванням таких інфраструктур як

центри творчості, кінотеатри, театри, галереї, художні майстерні, музеї, спортивні та ігрові майданчики, бібліотеки, планетарій тощо. Багато залежить не тільки від них, та від уміння дорослих запропонувати цікаві форми відпочинку та розваг.

Під час відпочинку, в часи дозвілля перед дорослими постає питання, чим себе і дітей зайняти? Чому себе присвятити? Якому дозвіллю надати перевагу? Планувати і проводити вільний від роботи час, сімейне дозвілля заважає зайнятність на роботі і стомленість батьків. Втома, роздратованість, яку на роботі ми стримуємо, а вдома так легко виправдовуємо, пробачаємо собі за те, що нема сил, ще з малюком возитися, перейматись його настроєм, його капризами. Наказати, накричати легше, ніж погратися і зрозуміти дитину. Заборонити легше, ніж дозволити і зробити разом.

Як знайти вільний час, кожна сім'я вирішує по-своєму, але науковці давно довели, що цьому може посприяти чітка організація праці, ведення домашнього господарства і дозвілля. Якщо розумно розподілити обов'язки серед усіма членами родини, заздалегідь спланувати будь-які справи: покупки, меню, дозвілля тощо. І коли це буде сплановано разом, то кожен буде відповідальним перед іншим, і підвести ніхто нікого немає права. Коли все сплановано, у сім'ї дійсно є всі шанси насолоджуватись разом сімейним дозвіллям: мандрівками, туризмом, зайняттям спортом, художньою діяльністю, спортивними іграми розвагами в дитячих центрах, читанням цікавих книжок, переглядом спектаклів, походів до музеїв, прогулянок до парку, лісу, водоймів, знімання на фото та камеру тощо.

Ніщо так не цементує сім'ю, сімейні стосунки, як спільні інтереси і захоплення. Маючи спільні інтереси людям краще знаходити теми для спілкування. Захоплення допомагають зберегти дружбу і взаєморозуміння в родині, зблизити батьків і дітей. Допомагають краще захопити близьких і дітей разом, улюбленою справою. «І якщо якийсь із захоплень оселиться в родині, в ній не буде місця нудьзі»(Говорун Т.В.).

Враховуючи, що ведучою для дошкільного віку є ігрова діяльність, дитячі ігри можуть стати сімейною традицією у колі сім'ї. Так сталося, що будь яке свято, будь яке дозвілля супроводжують різні види ігор, в яких можуть приймати участь не тільки діти, але і дорослі. Та взагалі гра, як форма дозвілля дитини – серйозна

справа. . За висловом О.М. Горького «Гра – шлях дітей до пізнання світу, в якому вони живуть і який покликані змінити». Але до дитячих ігор у дорослих не завжди однаково позитивний підхід. І не всі вони однаково визнають цінність гри, вважаючи її за щось зайве, несерйозне, як для себе, так і для дитини. Науковці давно дійшли висновку, що гра – це один із основних видів діяльності дитини. Саме через гру дитина пізнає навколишній світ, рідну мову, визначає подальшу свою професію, приміряючи на себе багато ролей. В грі дитина відтворює життя сім'ї, життя оточуючих людей. В грі вона зміцнює контакти між дорослими і однолітками, створює основу для дружніх взаємовідносин. Гра сприяє творчому мисленню, активним діям, розвиває різні уміння. У грі одні емоції змінюють інші, дитина відчуває азарт, ризик, чекання, напругу, радість перемоги, прикрість поразки тощо. В таких ситуаціях дитина скидає емоційний тягар різних її проблем, що сприяє емоційній розрядці, але і заряджає її новою енергією. І чим повніше дитина буде проявляти себе у грі, тим краще буде відбуватись пізнання дитиною цього мегасвіту.

Саме у грі, підібраній дорослими відповідно до стану дитини, її бажань, вікових та індивідуальних особливостей, вважає КотирлоВ.К., дитина виявляє свою активність і водночас відпочиває. Дотримуючись правил гри вона стримує себе, переборює труднощі, керує своєю поведінкою, виявляє під час гри своє ставлення до товаришів, схвалюючи або засуджуючи їх вчинки. В грі формуються моральні якості, воля і характер дитини.

Безперечно, гра не народжується з нічого, діти грають в те, що бачили, про що чули, відтворюючи побут і дозвілля своєї сім'ї. Батькам слід бути завжди напоготові щоб завчасно надати цікаву ідею включитися в гру, якщо в цьому є потреба або організувати дітей на якусь гру. Спільні ігри мають особливе значення у встановленні контакту, близькості з дітьми, привчають їх до виконання певних правил та вимог. Саме тут у батьків є можливість керувати дитячою поведінкою, а також використовувати гру як засіб формування слухняності і як засіб проведення дозвілля.

Сім'я, батьки в сучасних умовах, перестають бути першими і єдиними носіями нової інформації. Її діти спочатку отримують від телебачення, різних ЗМІ,

та з інших джерел, поза домівкою. За законами психології, дошкільнята більше повинні пізнавати саме від батьків, а не від телебачення. Так наприклад, казка розказана одним із батьків набагато сильніше впливає на дитину ніж, та сама казка, але яку вона подивилась по телевізору. Бо ЗМІ невзможі враховати фізичний і психологічний стан дитини, не звертає увагу на її емоційне та пізнавальне перевантаження, яке отримує вона, що в подальшому може призвести до емоційних стресів.

Шкода, що батьки, за звичай, спрощують собі життя, садячи дитину біля телевізора або комп'ютера щоб не турбувала батьків своїми постійними питаннями «навіщо?» і «чому?» Це набагато легше, ніж день у день відповідати на дитячі чому? І привертати увагу та інтерес дитини до всього різномаїття оточуючого світу, та ще й в ігровій формі, щоб дитині все це було цікаво. Віртуальний світ комп'ютера більш динамічний, яскравий, він все більше входить у дитячий простір дошкільника. Аналізуючи протиположну впливу комп'ютерним іграм впливу вуличним забавам, різних рухливих ігор, які поширені були 15-20 років тому, батьки мабуть забули наскільки вони потрібні дошкільнику, бо розвивають не тільки фізично, а і силу волі, а також фантазію і уяву. Саме в рухливих іграх – забавах вона вчиться приймати правильні рішення, підкорятися правилам гри, взаємодопомозі, тощо. Саме в колективних іграх вона вчиться поступати нестандартно. Граючи разом з дітьми, вважають психологи, можна подолати емоційні проблеми, розвинути упевненість у собі, уяву, спритність і кмітливість, але це ще велика радість спілкування один з одним, це допомагає здобути і завоювати довіру і дружбу з своєю дитиною.

Якщо не дати дитині розвинути свою уяву в іграх, вона і в навчанні не зможе проявити вигадки, і кмітливості. Захоплення комп'ютерними іграми веде до шаблонних дій і вчинків. І про співпереживання до оточуючих не може бути й мови, коли дитина кожен день вбиває сотні комп'ютерних монстрів, сама не відчуваючи болі.

Варто, звернути особливу увагу батьків на те, що для дошкільника, навіть на дозвіллі, дуже важлива похвала і заохочення. Наші батьки в своїх методах виховання проявляють деяку скупість щодо похвали і заохочення, так важливих для

дошкільника, побоюються виглядати смішно, граючись із дитиною. А врешті-решт – головне, щоб дитина не втратила цікавості, інтересу до гри.

Науковці застерігають батьків того, що дозвілля повинно бути не тільки різноманітним, змістовним, активним але і цікавим і креативним. Головним у дозвіллі не просто розваги і забави, а щоб вони сприяли формуванню об'єктивної картини світу дитини, моральній культурі, естетичним поглядам і смакам. І нема нічого кориснішого для дітей ніж можливість спілкування з прекрасним, що викликає найкращі моральні почуття людини, пробуджує її естетичні переживання. Театральні вистави, спектаклі, картинні галереї, музеї тощо можуть глибоко схвилювати, викликати роздуми, співпереживання, піднесення емоційного настрою.

Корисними і не менш цікавими для спілкування є історичні, краєзнавчі музеї, музеї – квартири письменників, акторів, пам'ятники архітектури, історико - музейні комплекси тощо, які не завжди користуються попитом у сучасному сімейному дозвіллі. Інтерес до вивчення природи рідного краю її історії проявляється у дитини вже в дошкільному віці, під впливом зацікавленості і інтересу, який проявляють до оточуючого світу, його історії найближчі дитині люди – батьки. Живучи поряд з унікальними історичними місцями, пам'ятниками архітектури, у нас не завжди виникає чомусь потреба поцікавитися таким історичним надбанням нашого народу, нашої країни. Людині завжди здається, що тільки десь далеко за межами країни є щось цікаве, цінне, гідне вивчення. У нас стало якось «не модно» знайомитися з минулим рідного краю, вивчати його минуле і майбутнє.

І як доречно затишними вечорами, після будь – яких прогулянок, походів до музею тощо, обговорення у сім'ї за чашкою чаю, про все те, що було побачено і почуто, поділитись своїми емоціями, що викликала та чи інша подія, що більше за все вразило, що нового вони дізнались тощо.

У кожній сім'ї формуються свої традиції і ритуали, щодо проведення вільного часу, дозвілля: зустрічей, святкування різних свят, прогулянок, туристичних подорожей, відвідування музеїв тощо. Саме вони відіграють значну роль у функціонуванні сім'ї, сприяють її згуртованості та адаптації у кризових ситуаціях, а

головне є джерелом не тільки задоволення і втіхи, а й мають велику виховну силу, велике духовне надбання.

Різного плану свята діють як орієнтири, що допомагають визнати мету, наситити її відповідним змістом, спланувати дозвілля в потрібному для сім'ї руслі. Так, наприклад, плануючи святкове Різдвяне дозвілля в сім'ї розучують з дітьми колядки, розповідають історію цього свята, знайомлять з обрядами українського народу, з народними прикметами грають у різні зимові рухливі ігри. Готуючись до свята Нового року в очікуванні радісної події готують святкові костюми, прикраси для ялинки і домівки, розучують вірші, пісні і хороводи, готують сюрпризи до новорічного столу і подарунки для близьких.

Готуючись до свята Великодня діти допомагають дорослим фарбувати крашанки, розписують писанки. Підготовка до свята надає можливість ознайомитися з легендами про писанки, про створення всесвіту, а на дозвіллі разом з дорослими малювати орнаменти на овалі, які символізують пасхальне яйце. Свято – це особливе дозвілля.

Значну роль у духовному житті сім'ї мають загальнонародні свята: День Перемоги, День Незалежності, 8 Березня, День захисника Вітчизни та інші пам'ятні дати для нашої країни, а також професійно трудові свята. Ці свята збагачують духовний світ дитини, пробуджують у неї патріотичні почуття, наділяють радістю. Деякі батьки вважають що, дитина 5 – 7 років, ще не може осягнути смисл міжнародних свят і за багатьма своїми справами забувають розповісти про ту чи іншу знаменну подію, яку країна готується відзначити. А дитині, достатньо пояснити, хоча б у загальних рисах, у доступній для неї формі, що являє собою те чи інше свято, яке вона зустрине разом з усіма. Якщо ж цього не пояснити, то дитині буде важко зрозуміти, чим дане свято відрізняється від звичайного вихідного дня.

Слід зазначити, що в житті кожної родини є події, які відзначають за традицією як родинні свята: дні народження, день ангела, річниці різних сімейних дат, шанованих сім'єю. Саме сімейні свята надають простору нашій фантазії у плануванні дозвілля. Приймаючи посильну участь у підготовці та проведенні традиційних сімейних свят діти прилучаються до культури проведення дозвілля.

Діти, з радістю відгукуються на це, прибирають і прикрашають квартиру, допомагають батькам в приготуванні їжі, придумують, разом з дорослими, чим розважити гостей, допомагають у сервіруванні столу, готують близьким подарунки, обов'язково зроблені власноруч, пишуть або малюють вітальні листівки і т.ін. Крім того, дітям дошкільникам під силу, разом з батьками підготувати номери виступів, завчасно придумати ігри та змагання, які можна провести на святі.

Варто сказати, що сама підготовка до свята – слухний момент з'ясувати, про те, що дитині знайомо, і відомо, а що ні і підготуватися до свята завчасно. Практика свідчить, що багато сучасних дітей не вміють грати, не знають взагалі ігор. Так от, підготовка до свята буде хорошою нагодою з'ясувати це, які ігри їм знайомі які ні, і, по можливості, завчасно разом з дорослими розширити коло цих ігор. Чим більше ігор буде в арсеналі дитини і в загалі у сім'ї, тим цікавішим буде дозвілля і змагання на цьому святі. Саме в руках батьків зробити так, щоб підготовка до будь – якого свята стала особливим ритуалом.

В сім'ях де є спільні інтереси, свої звичаї і свої сімейні традиції завжди є час для спільних справ. Варто не забувати батькам, що на святі вони рівноправні гості і за сценарієм свята включитися в дитячі ігри, щоб діти не почували себе ніби під наглядом. Свят на протязі року багато, і якщо використати виховні можливості кожного з них, в комплексі від них буде великий, значний ефект у всебічному і гармонійному розвитку дитини.

Традиції родини проводити різні свята разом і за особливим сценарієм, дарують дитині досвід про те, що є не тільки її свято, а й мамине, татове. А це дає змогу спрямовувати дитину на творення радості «для інших». Дуже важливо вчити дитину поділяти радість іншого. Сімейні дозвілля, його радощі і незгоди, через традиції родини, якраз і навчають бути не споживачами радощів, але і самому вчитись творити радість, свято для іншого.

Вмілі руки батьків, широкий світ її захоплень – найкращий засіб збагачення дозвілля дітей. У них – невичерпне джерело позитивних емоцій, радості для родини. Сімейне дозвілля було б неповноцінним без прилучення до культури, мистецтва.

Важливим виховним засобом на дозвіллі для дітей, є виставки прикладного мистецтва та художні музеї. Вони викликають у дітей сильні та глибокі почуття, розвивають естетичні смаки та почуття поваги до чужої праці, до витвору рук людських. В силах батьків створити особливу, атмосферу – предметами якої будуть і народні іграшки, і вишиванки, і килимки, які прикрашають кімнати, і посуд, і ляльки, і обладнання ігрових куточків і т.ін. Народне мистецтво лише тим відкриває свої таємниці, хто ставиться до нього, як до світогляду народу. Потрібно відкривати дітям його чисті джерела і водночас через цю красу прилучати їх до рідної української мови, до пісенної культури, народного голосу, до всіх скарбів фольклору.

Нема нічого кориснішого для дітей, ніж спілкування у вільний час з батьками у процесі самодіяльної творчості, аматорської діяльності у випалюванні на деревині, плетені бісером, рукоділлі, макраме, зайнятті живописом, фольклором, участі у танцювальних гуртках, конструюванні з кубиків, з Лего тощо. Найулюбленішими видами діяльності такі як малювання, ліплення, танці, і різні фізичні вправи, використовують не тільки як дозвілля, а і з метою зняття тривожності, агресії, інтенсивного розвитку емоційності і товариськості.

Чільне місце у вільні години посідає книга. Читання книг та дитячих журналів затишними вечорами – є не тільки чудовою традицією, а і прекрасним проведенням дозвілля. Взагалі починаючи з дошкільного віку (4-5 років) батькам необхідно формувати у дитини інтерес до книг, журналів, до преси. Вже маленькі діти пишаються тим, що у них є свій журнал для дошкільняти і з задоволенням знову і знову слухають з нього казки, вірші, оповідання, виконують завдання, які пропонують намалювати, розфарбовувати, вирізати і склеїти, розгадати головоломку, ребуси, загадки кросворди тощо.

Значну роль на дозвіллі можна надати сімейному альбому, куди маленькими часточками збирається вся інформація сім'ї про найцікавіші і знаменніші події, пригоди, походи до визначних місць, цікаве дозвілля у фотографіях тощо. Сімейний альбом – це реліквія сім'ї.

Дозвіллева діяльність згуртовує, об'єднує сім'ю, надає їй особливої позитивно – емоційної атмосфери. Тому батькам необхідно взяти за правило наповнювати сімейний простір, сімейне життя спільними подіями, які відповідатимуть віку дитини. Важливо, щоб була цікава, спільна мета, спільні зусилля дітей і батьків, це і буде важливими стимуляторами розвитку.

Ми розглянули деякі аспекти дозвіллевої діяльності у сім'ї і виявили, що в сімейному вихованні важливі і позитивний приклад, і народна мудрість, і батьківські настанови, загальна атмосфера в домі: доброзичливість, любов, сімейні традиції, обряди та свята.

Література

1. Котирло В.К. Гра, навчання та праця в житті дошкільника. – К.: 1968. – 48с.
2. Котырло В.К., Ладывир С.А. Детский сад и сім'я. – К.: Рад. школа, 1984. – 120с.
3. Котырло В.К., Титаренко Т.М. Роль дошкільного виховання в формуванні личности. – К.: Знание, 1977. – 48с.
4. Котырло В.К. Растет гражданин. – К.: Рад. школа, 1980. – 80с. – (Б –ка для родителей).

В статье акцентировали свое внимание на научной деятельности психолога Котырло В.К. Анализируя наследие Котырло В.К. рассмотрели некоторые психологические особенности свободного времени дошкольника в семье.

Ключевые слова: *Семья, дошкольники, свободное время.*

In this paper to focus on scientific activities of psychologists Kotyrlo VK Analyzing the legacy Kotyrlo V.K. looked at some of the psychological characteristics of free time a preschooler in the family.

Keywords: *Family, preschoolers, free time.*